

Diyanet

İlmî Dergi

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
Dinî Yayınlar Genel Müdürlüğü

Üç Ayda Bir Yayınlanır

Cilt: 48 • Sayı: 4 • Ekim - Kasım - Aralık 2012

AİLE BİREYLERİNİN ÖLÜMÜ KARŞISINDA HZ. MUHAMMED'İN TUTUMU

Hüseyin GÜNEŞ*

Özet:

Hız. Muhammed öksüz ve yetim olarak büyüdü. Diğer yandan kendisine bir babadan yakın olan dedesi Abdülmuttalib ve amcası Ebû Tâlib'in vefatlarına şahit oldu. Kendisinde huzur bulduğu eşi Hz. Hatice'yi en zor günlerinde kaybetti. Birisi hariç, bütün çocukları ve bazı torunları gözlerinin önünde yaşamlarını yitirdi. Her biri kendisi için ayrı bir anlam ifade eden bu aile bireyleri, vefat ettiklerinde Hz. Muhammed nasıl bir tutum sergiledi? Feryat edip isyan mı etti? Yoksa hiçbir şey olmamış gibi mi davrandı? Bu makalede bu ve benzeri sorulara İslam tarihinin usulü ve kaynakları çerçevesinde cevap aranacaktır.

Anahtar Kelimeler: İslam Tarihi, Hz. Muhammed, Aile, Ölüm.

Prophet Muhammed's Demeanour when a Family Member Passed a way

Abstract:

Prophet Muhammed grew up as an orphan. He also suffered the loss of his grandfather Abd al-Muttalib, who was a father figure to him and his uncle, Ebû Tâlib, who was his guardian. He then lost his wife and companion Khadija during days of hardship. With the exception of a daughter, he outlived all of his children and many of his grandchildren. How did the Prophet Muhammed cope with the loss of his family members, each of whom were very dear to him? Did he act in a demonstrative or insensible manner? In this article, we will explore such questions with reference to Islamic history.

Key Words: Prophet Muhammed, Islamic History, Family, Death.

* Yrd. Doç. Dr., Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Giriş

Hız. Muhammed (s.a.s.), bir Peygamber olarak büyük bir misyon sahibi idi. Davası uğrunda büyük mücadeleler verdi. Birçok sıkıntıya maruz kaldı. Gün oldu hakaretlerle uğradı. Yeri geldi taşlandı. Yurdundan oldu. Savaş meydanlarında at koşturduğu zamanlar oldu. Saldırı ve suikastlara uğradı. Kimi zaman yaralandı. Bu mücadelede en yakın dava arkadaşlarının katline şahit oldu. Fakat hiç yılmadı, sonuna kadar davasının takipçisi oldu.

Diğer yandan O, bir aile sahibi idi. Bir dava adamı ve bir Peygamber olmakla birlikte aynı zamanda bir evlat, bir yeğen, bir eş ve bir baba idi. Aralarında yaşadığı aile bireyleriyle mutlu günler yaşadı. Ama gün geldi onların sıkıntı ve acılarına ortak oldu. Kimisinin acısını yüreğinde hissetti. Kimisi de gözlerinin önünde yaşamını yitirdi.

Peki, O, her biri kendisi için ayrı bir değere sahip olan aile bireylerinin ölümü karşısında nasıl bir tutum takındı? Onlar, onun için ne anlam ifade ediyordu? Ne yaptı, onlar yanı başında hayata gözlerini yumarken? İsyan mı etti? Yoksa metanetle mi karşıladı yaşananları? Makalede bu ve benzeri sorulara cevap aranacaktır. Konu, İslam Tarihinin usulü ve kaynakları çerçevesi içinde işlenecektir.

1. Anne ve Babasını Yitirmesi

Hız. Muhammed'in hayatına baktığımızda, babasını daha doğmadan önce yitirdiğini, annesini de küçük yaşlarda kaybettiğini görüyoruz. Kuşkusuz bir insanın hayata tutunmasını sağlayan, onu her türlü tehlikeye karşı koruyan, hayatın zorlukları karşısında ona destek olan kişiler, anne babalardır. Bu itibarla insan her zaman anne ve babasını bizzat yanında görmek ister. Hayatı boyunca onların şefkat ve merhametlerinden beslenme arzusunu taşır. Onların varlığı kişiye emniyet ve güven verir. Yoklukları ise kişiyi hayatın sıkıntıları ile baş başa bırakır. Bu durum, kişinin şahsiyetinde sapmalara ve davranış bozukluklarına yol açabileceği gibi; aksine, kişiye sıkıntıların üstesinden gelbilme yeteneği, sabır, dayanma gücü ve sağlam bir irade kazandırabilir. Terbiyesini bizzat Cenâb-ı Hakk'ın üstlendiği¹ Hız. Muhammed için ise ikinci şikkın geçerli olduğu bir muhakkaktır.

Hız. Muhammed'in babası Abdullah, Mekke'nin ileri gelen şahsiyetlerinden Abdülmuttalib b. Hâşim'in oğludur. Annesi Âmine ise Vehb b. Abdimenaf'ın kızıdır. Her ikisi, Kureyş'in seçkin ailelerine mensup olup nesepleri Kilâb b. Mürre'de birleşmektedir.²

1 Sarıçam, İbrahim, *Hız. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, Ankara 2001, s. 51.

2 Bk. İbn İshâk, Muhammed (151/768), *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, thk. Ahmed Ferid el-Mezidî, I-II, Beyrut 2004, I, 76; İbn Hişâm, Abdülmelik (218/833), *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, thk. Ömer Abdüsselam Tedmürî, I-IV, Beyrut 1990, I, 125; İbn Sa'd, Muhammed (230/845), *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*, thk. Ali Muhammed Ömer, I-XI, Kahire 2001, I, 37, vd.; Belâzurî, Ahmed b. Yahya (279/892), *Ensâbü'l-Esrâf*, thk. Muhammed Hamidullah (I, Mısır 1959), Suheyl Zekkâr – Riyâz Ziriklî (II-XIII, Beyrut 1996), I, 91.

Babası Abdullah, bir seyahat dönüşü yolda hayatını kaybetti. Rivayete göre Abdullah, Kureş'in ticaret mallarını taşıyan bir kervanla Gazze'ye gider ve işlemlerini tamamladıktan sonra geri döner. Ancak Medine'den geçerken rahatsızlanan Abdullah, "Ben dayılarım Adiy b. Neccâroğullarında kalacağım." der ve onların yanında bir ay kadar hasta bir vaziyette kalır. Arkadaşları ise yollarına devam ederek Mekke'ye varırlar. Abdülmuttalib, Abdullah'ı sorunca onun hasta olduğunu ve dayıları Adiy b. Neccâroğullarında onu bıraktıklarını söylerler. Bunun üzerine Abdülmuttalib, büyük oğlu Hâris'i onu almak için gönderir. Ancak Hâris, yanına vardığında onun öldüğünü ve Nâbiğa konağında defnedilmiş olduğunu görür. Dayıları, Abdullah'ın başına gelenleri ona anlatırlar. O da geri döner ve Abdülmuttalib'e durumu bildirir.³

Abdullah vefat ettiğinde, Âmine, Hz. Muhammed'e daha henüz hamile idi.⁴ Bununla birlikte Hz. Muhammed'in, o sırada yedi veya yirmi sekiz aylık olduğunu söyleyen kaynaklar da mevcuttur.⁵ Ancak doğru olan, babası vefat ettiğinde annesinin ona hamile olduğu görüşüdür.⁶

Hz. Muhammed, Annesi vefat ettiğinde ise altı yaşlarındaydı.⁷ Âmine, hem kocası Abdullah'ın kabrini ziyaret, hem de oradaki akrabalarını görmek için Medine'ye gitmişti. Yanında oğlu Muhammed ve cariyesi Ümmü Eymen vardı. İki deve ile gitmişlerdi. Abdullah'ın medfun olduğu Nâbiğa konağına indiler. Orada akrabaları Adiy b. Neccâr oğullarının yanında bir ay kaldılar. Sonra Mekke'ye geri dönmek üzere yola çıktılar. Ancak yol üzerindeki Ebvâ köyüne vardıklarında, Âmine rahatsızlandı. Birkaç gün sonra da vefat etti ve oraya defnedildi. Ümmü Eymen ise Muhammed'i alıp Mekke'ye götürdü ve dedesi Abdülmuttalib'e teslim etti.⁸

Rasûlullah (s.a.s.), anne ve baba yokluğunun acısını ve onların hasretini ömrü boyunca hissetti. Onları devamlı hayırla yâd etti. Onlar için gözyaşı dökmekten kendini alamadığı zamanlar oldu. Örneğin bir seferinde, Adiy b. Neccâroğullarının evleri önünden geçerken, bir zamanlar annesiyle birlikte orada yaşadığı günler, birden gözlerinin önünden geçmişti. Yanındaki ashabına, orada çocuklarla birlikte nasıl oyunlar oynadıklarını ve oradaki gölette yüzmeyi nasıl öğrendiğini anlatmıştı. Annesi ile birlikte kaldıkları konağı göstererek, "İşte buraya beni annem getirmişti. Babam Abdullah b. Abdülmuttalib de bu konakta defnedilmiştir." demişti.⁹

3 İbn Sa'd, I, 79-80. Ayrıca bk. Taberî, Muhammed b. Cerîr (310/922), *Tarihü'l-Ümem ve'l-Mülâk*, thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim, I-XI, Kahire 1968, II, 165.

4 İbn İshâk, I, 97; İbn Hişâm, I, 181.

5 Bk. İbn İshâk, I, 97; İbn Sa'd, I, 80; Taberî, II, 165.

6 İbn Sa'd, I, 80; Belâzurî, I, 92.

7 İbn İshâk, I, 115; İbn Hişâm, I, 193.

8 İbn Sa'd, I, 95; Belâzurî, I, 94. Bk. İbn İshâk, I, 115-116; İbn Hişâm, I, 193; Taberî, II, 165-166. Âmine'nin Mekke'de vefat ettiği ve Ebû Dübb el-Huzaf mahallesinde defnedildiği yönünde rivayetler de mevcuttur. Ancak yukarıdaki rivayet kabul gören görüştür. (Belâzurî, I, 95. Bk. Taberî, II, 166.)

9 İbn Sa'd, I, 95.

Hudeybiye umresi sırasında uğradığı Ebvâ köyünde de “Allah, Muhammed’e annesinin kabrini ziyaret etme izni vermiştir.” buyurarak annesinin kabrini ziyaret etti. Kaybolmaya yüz tutmuş mezarı düzeltilti ve başında oturup gözyaşı döktü. Onun bu tutumundan etkilenen Müslümanlar da onunla birlikte ağladılar. Ona, niçin ağladığı sorulduğunda ise annesine duyduğu özleminden, ona karşı beslediği merhametten dolayı ağladığını ifade etmişlerdi.¹⁰

Hz. Muhammed’in annesine olan sevgi ve özlemini bilmelerinden olsa gerek Mekkeli müşrikler, Uhud savaşı sırasında Ebvâ’dan geçerken annesinin kabrini eşleyip bozmak istemişlerdi. Ancak bu hareketin ters tepeceğini düşünerek bundan vazgeçmişlerdi.¹¹

2. Dedesi ve Amcasını Yitirmesi

Abdülmuttalib b. Hâşim, genç yaşlarda kaybettiği oğlu Abdullah için duyduğu üzüntüye karşılık torunu Muhammed’in doğumuyla teselli bulmuştu. Doğumuna çok sevinmişti. Onu kaptığı gibi Kâbe’ye koşmuş ve onu kendisine bağışlayan Rabbine uzun uzun şükretmişti.¹²

Annesinin vefatıyla birlikte Hz. Muhammed’in yegâne hamisi artık dedesiydi. Dedesi Abdülmuttalib onu çok seviyor ve adeta ona özel muamelede bulunuyordu. Gittiği her yere onu da götürüyor ve kimselere bırakmaya kıyamıyordu.¹³ Onu omuzlarına alarak, Kâbe’yi tavaf ediyor. Kâbe gölgeliğindeki özel minderine onu oturtuyor. Oturmasına engel olmaya çalışan amcalarına “Bırakın oğlumu, ne istiyorsunuz ondan!..” diyor. Onu öpüp okşuyor, tatlı konuşması ve hareketlerine bayılıyordu.¹⁴

Hz. Muhammed, babasından alamadığı sevgi, şefkat ve merhameti dedesinden fazlasıyla görüyordu. Ancak dedesi ile olan beraberliği de uzun sürmeyecek ve sekiz yaşına bastığında onu da kaybedecektir.¹⁵

Olup bitenlerin artık fazlasıyla farkında olan Hz. Muhammed için dedesini kaybetmek büyük üzüntüye neden olmuştur. Nitekim Ümmü Eymen, dedesinin vefat ettiği gün onu, dedesinin yattığı döşeğin arkasında ağlarken gördüğünü anlatmaktadır.¹⁶ Rivayete göre, daha önce hiç kimsede benzeri görülmemiş bir şekilde dedesinin arkasından ağlamıştı.¹⁷

10 İbn Sa’d, I, 95.

11 Belâzurî, I, 94-95.

12 İbn Hişâm, I, 184-185. Abdülmuttalib’in yaptığı dua ve sevincinden dolayı okuduğu şiirler için bk. İbn İshâk, I, 97; İbn Sa’d, I, 83-84; Belâzurî, I, 81.

13 Hizmetli, Sabri, *İslam Tarihi – İlk Dönem*, Ankara, 2001, s. 176.

14 Belâzurî, I, 81. Bk. İbn Sa’d, I, 96-97.

15 İbn İshâk, I, 116.

16 İbn Sa’d, I, 97.

17 İbn İshâk, I, 119.

Kısacası, babadan mahrum olarak dünyaya gelen, altı yaşına basınca annesi Âmine'yi, sekiz yaşında da dedesi Abdülmuttalib'i kaybeden İslam Peygamberi, artık kâinatın yaratıcısının terbiyesinde ve amcası Ebû Tâlib'in himayesinde yaşantısına devam edecektir.¹⁸

Hz. Muhammed, Abdülmuttalib'in vasiyeti gereği, hayatının bundan sonraki dönemini öz amcası Ebû Tâlib'in yanında geçirdi. Ebû Tâlib, dar gelirli ve kalabalık bir aile sahibi olmasına rağmen, ona devamlı itina ile davranırdı. O sofraya oturmadan çocuklarını yemeğe başlatmazdı. Öncelikle kendisine emanet edilen bu yetimin karnının doyurulmasına çalışırdı. Hz. Peygamber, burada gördüğü sevgi ve saygıyı devamlı anmıştır. Özellikle Ebû Tâlib'in eşi Fatma Hatunu “annesinden sonra gelen anne” olarak takdir etmiş, ona karşı derin bir sevgi ve saygı beslemiştir.¹⁹

Ebû Tâlib ölümüne kadar, kırk yıldan fazla bir zaman zarfında Hz. Muhammed'e öz babası gibi davrandı. Onu gerçekten çok sevdi. Üzerine titredi, korudu ve yetişmesi için elinden geleni yaptı.²⁰ Kısacası ona, anne baba yokluğunu hissettirmemeye çalıştı. Nitekim; Şam'a yapacağı ticari bir yolculukta, şartların zorluğundan dolayı oniki yaşlarındaki Muhammed'i yanında götürmek istememişti. Ancak O, gitmek için ısrar etmiş, amcasının devesinin dizginlerinden tutup: “Ne annem var, ne de babam! Beni kime bırakıyorsun?..” serzenişinde bulunmuştu. Bunun üzerine Ebû Tâlib, duygulanmış ve “Vallahi seni de yanımda götüreceğim ve birbirimizden bir daha asla ayrılmayacağız.” demişti.²¹

Özellikle nübüvvetin ilk on yılında Ebû Tâlib, iman etmemiş olmasına rağmen Hz. Muhammed'e davasında büyük destek verdi. Müşriklerin baskılarına karşı ona kalan oldu. Oysa daha önceleri ona ilişmeye cesaret edemeyen müşrikler, Ebû Tâlib'in ölümüyle birlikte açıkça saldırılar düzenlemeye başladılar. Artık Kureyş'in en basit adamları bile ona sataşıyor, başına toprak saçıyorlardı.²²

Hz. Peygamber de amcası Ebû Tâlib'in babacanlığını ve ona olan desteğini her zaman takdir etti. “Ebû Tâlib ölünceye kadar Kureyş bana ilişemedi.”²³ sözleriyle onun yaptığı yardımın kıymetini vurguladı. Diğer yandan, kendisi için değeri tartışmasız olan Ebû Tâlib'in Müslüman olması için çok uğraştı. Ölüm döşeğinde yattığını duyduğu zaman, en azından son nefesini iman ile vermesi için büyük çaba harcadı. Bunu başaramayınca da fevkalade üzüldü, gözyaşı döktü. Ölümünden sonra da Rabbinden onu bağışlaması için niyazda bulundu, günlerce dua etti.²⁴

18 Hizmetli, s. 176.

19 Azimli, Mehmet, *Siyeri Farklı Okumak*, Ankara 2010, s. 80. Bk. İbn İshâk, I, 120; İbn Hişâm, I, 204; İbn Sa'd, I, 98; Taberî, II, 166.

20 Sarıçam, 44.

21 İbn İshâk, I, 122.

22 İbn Hişâm, II, 64-65.

23 İbn İshâk, I, 270.

24 İbn İshâk, I, 267-269; İbn Sa'd, I, 100-102.

3. Eşinin Vefatı

Amcası Ebû Tâlib'in vefatından sonra Hz. Muhammed'i üzen diğer bir olay, ilk Müslüman ve sevgili eşi Hz. Hatice'nin ölümüdür. Hz. Hatice, Ebû Tâlib'in son günlerinde hastalanarak yatağa düştü. Ebû Tâlib'in vefatından üç gün sonra da vefat etti.²⁵

Huveylid b. Esed'in kızı Hatice, Mekke'nin soylu ve zengin kadınlarından birisi idi. Hz. Muhammed ile yaptıkları ticari faaliyetler neticesinde birbirlerini yakından tanımış ve evlenmişlerdi.²⁶ Hz. Peygamber, onunla ömrünün yirmi beş yılını geçirmişti. Peygamberliğini ilk o tasdik etmiş ve davasını desteklemişti. Bütün malını onun davası uğruna harcamıştı. Herkesin ondan yüz çevirdiği günlerde ona güç vermişti.²⁷ Davasında onun en samimi yardımcısı ve kendisinde huzur bulduğu yegâne dostuydu.²⁸

Hz. Peygamber, çok eşliliğin yaygın olduğu bir dönemde, hem dul hem de yaşça kendisinden epeyce büyük olan Hz. Hatice'nin sağlığında, üstüne ikinci bir evlilik yapmadı.²⁹ Vefatından sonra da onu sürekli hayırla yâd etti. Hatirasını devamlı taze tutmaya çalıştı. Öyle ki onun vefatından sonra evlendiği eşleri, özellikle de Hz. Aişe, Rasûlullah'ın bu tutumunu yadırgamış ve kıskanmıştır.³⁰

Hz. Peygamber Bedir Savaşında müşrik saflarında savaşır esir düşen kocasını kurtarmak için kızı Zeynep'in gönderdiği gerdanlığı gördüğünde duygulanmıştı. Zira o gerdanlık, Hatice'ye ait idi. Düğün hediyesi olarak kızına takmıştı. Hz. Peygamber'in gönlü, kendisi için manevi değeri büyük olan bu gerdanlığın harcanmasından yana değildi. Onun için ashabına ricada bulunmuş, damadının belselsiz olarak serbest bırakılmasını sağlamış ve gerdanlığı kızına geri göndermişti.³¹

Netice itibarıyla nübüvvetin onuncu yılında ardı ardına hem amcası Ebû Tâlib hem de eşi Hatice'nin vefatı, Rasûlullah'ın peş peşe maruz kaldığı "iki musibet" olmuştur.³² Gerek bu musibetler gerek Hz. Peygamber ve ashabına yönelik psikolojik ve fiziki baskıların artması nedeniyle o sene, Müslümanlar arasında "hüzün yılı" olarak kabul edilmiştir.³³

Hz. Peygamber'in daha sonraları evlendiği eşlerinden Zeynep bint Huzeyme de

25 Hizmetli, s. 235-236.

26 İbn İshâk, I, 128-129; İbn Hişâm, I, 212-214; İbn Sa'd, I, 109-110; Taberî, II, 280-282.

27 Sarıçam, s. 84.

28 İbn İshâk, I, 271.

29 İbn Hişâm, I, 215. Evlilikleri sırasında Hz. Muhammed'in yirmi beş, Hz. Hatice'nin ise kırk yaşarında olduğu yönünde genel bir kanaat vardır. Bununla birlikte Hatice'nin yaşının daha düşük olabileceği yönünde rivayet ve görüşler de mevcuttur. Bk. Azimli, 96.

30 İbn İshâk, I, 271-271.

31 İbn Hişâm, II, 294-295; Belâzurî, II, 23.

32 İbn Sa'd, I, 103. Bk. İbn İshâk, I, 271.

33 Azimli, s. 177. Bk. Hizmetli, s. 235; Sarıçam, s. 83.

onun sağlığında vefat etmiştir. Diğer eşleri ise onun âlem-i bekaya irtihalinden sonra vefat ettiler.³⁴ Bu hanımı, fakir fukaraya olan düşkünlüğü ve onları kollayıp korumasından dolayı yoksulların annesi anlamında “Ümmü'l-Mesâkîn” lakabıyla anılıyordu.³⁵ Onun Rasûlullah ile beraberliği kısa sürdü. Hicretin üçüncü senesindeki evliliklerinden sekiz ay sonra vefat etti. Rasûlullah, cenaze namazını bizzat kıldırması ve onu Bakî mezarlığına defnetmiştir.³⁶

4. Çocuklarının Vefatı

Rasûlullah, Hz. Hatice ile olan evliliğinden altı çocuk sahibi oldu. Bunların dördü kız, ikisi erkektir. Bunlar; Zeynep, Rukiye, Ümmü Gülsüm, Fatma, Kâsım ve Abdullah'tır.³⁷ Kaynaklarda Tâhir ve Tayyip adından iki çocuktan da söz ediliyor.³⁸ Fakat bunlar, Abdullah adındaki çocukla aynı kişi olup ona verilen farklı isimler olmalıdır.³⁹

Erkek çocuklar cahiliye döneminde doğmuş ve ömürlerinin ilk yıllarında ölmüşlerdir.⁴⁰ Kız çocuklar ise Nübüvvet dönemine yetiştiler. Müslüman olmuş ve hicrete katılmışlardı.⁴¹ Diğer bir çocuk da Medine döneminde, Mısır Mukavkıs'ının hediye olarak gönderdiği Mâriye adındaki cariye'den doğan İbrahim'dir.⁴²

Bu başlık altında, Rasûlullah'ın bir nevi çocukları ve torunları ile olan imtihanı ele alınacaktır. Zira yedi çoğundan biri hariç, diğerlerinin hepsi onun sağlığında vefat etmiştir. Aynı şekilde bazı torunlarının vefatlarına şahit olmuş ve bunun acısını yüreğinde yaşamıştır.

a. Kâsım

Hiz. Muhammed'in ilk vefat eden çocuğu Kâsım'dır. O, aynı zamanda Rasûlullah'ın ilk doğan çocuğudur. Onun için Rasûlullah, adet olduğu üzere bu çocuğa atfen Ebü'l-Kâsım künyesini kullanmıştır. Kâsım, cahiliye döneminde iki yaşlarında iken vefat etti.⁴³

34 İbn İshâk, II, 705. Rasûlullah'ın evlilikleri ve eşleri hakkında geniş bilgi için bk. İbn İshâk, I, 279-288; İbn Hişâm, IV, 290-297; İbn Sa'd, X, 52-210; Belâzurî, II, 23-104.

35 İbn Hişâm, IV, 295.

36 Belâzurî, II, 62.

37 İbn İshâk, I, 272.

38 İbn İshâk, I, 130; İbn Hişâm, I, 215.

39 İbn Sa'd, I, 111. Rasûlullah'ın çocuklarının sayısı ve yaşları ile ilgili farklı rivayet ve görüşler için bk. Aişe Abdurrahman, *Mevsûatu Âli'n-Nebi*, Beyrut 1968, s. 467-470.

40 İbn İshâk, I, 130. Abdullah'ın nübüvvetten sonra doğdu ve bundan dolayı Tayyip ve Tâhir adlarıyla anıldığı söylenmektedir. (Bk. İbn Sa'd, I, 111.)

41 İbn İshâk, I, 130.

42 İbn Hişâm, I, 216.

43 İbn Sa'd, I, 110-111. Rivayete göre Kâsım, ata binecek yaşa kadar büyümüş ve soylu atları sürmüştür. Kâsım vefat edince de Amr b. el-Âs, Muhammed'in soyu kesildi diyerek ona sataşmış, bunun üzerine Kevser suresi nazil olmuştur. (İbn İshâk, I,273.)

b. Abdullah

Daha sonra Rasûlullah'ın diğer oğlu Abdullah da vefat etti. Onun ölümü, erkek çocuk sahibi olmanın asalet, şan ve şöret vesilesi olarak kabul gördüğü toplumda, artık geride erkek çocuğu kalmayan Rasûlullah'a karşı bir baskı unsuru olarak kullanılmıştır. Bu çerçevede, yaşadığı toplumda “soyu kesik” anlamında “ebter” hitabına maruz kalmıştır.⁴⁴

c. Zeynep

Zeynep, Rasûlullah'ın en büyük kızıdır.⁴⁵ Teyzesi Hâle bint Huveylid'in oğlu Ebü'l-Âs b. er-Rebî' ile evlendirilmişti. Nübüvvetten sonra Zeynep, Müslüman oldu. Ancak kocası, müşrik olarak kalmaya devam etti. Müşriklerin bütün ısrarlarına rağmen Zeynep'i boşamadı. Müslümanlığından dolayı da ona baskı uygulamadı.⁴⁶ Fakat onun müşrik saflarında olması hem Zeynep'i hem de Rasûlullah'ı zor durumda bırakmıştır.

Nitekim Ebü'l-Âs, Bedir savaşında müşriklerin yanında savaşırken esir düşmüş; o zamanlar henüz hicret etmemiş olan Zeynep, annesinden yadigâr kalan kolyesini onu kurtarmak için fidye olarak göndermişti. Ancak Rasûlullah, Hatice'nin hatırasını çiğnemek istememiş ve damadının bedelsiz olarak serbest bırakılması için aracı olmuştur.⁴⁷

Başka bir seferinde, Mekkelilerin mallarını işletmek üzere gittiği Şam'dan dönerken bir Müslüman birliğine yakalanmış ve esir edilerek mallarıyla birlikte Medine'ye getirilmişti. Mekke'nin fethinden hemen öncesine tekabül eden bu olayda, o sırada Medine'de bulunan Zeynep, olaya müdahil olmuş ve kocasının mallarla birlikte salıverilmesini sağlamıştır. Serbest bırakılan Ebü'l-Âs, Mekke'ye gitmiş, mallarını sahiplerine verdikten sonra tekrar Medine'ye dönerek Müslüman olmuş ve eşi Zeynep ile hayatını devam ettirmiştir.⁴⁸

Diğer yandan Zeynep, babasının davasından dolayı birçok sıkıntıya maruz kalmış ve bu sıkıntılar Rasûlullah'a doğrudan yansımıştır. Örneğin Medine'ye hicret edeceği sırada Müşriklerin takibine uğramış, yakalanınca da uygulanan sert müdahale neticesinde düşük yapmıştı. Rasûlullah ise kızına reva görülen bu zulüm karşısında hiddetlenmiş ve ona bu muameleyi yapanların yakılması emrini vermişti. Ancak daha sonra bu kararından vazgeçmiştir.⁴⁹

44 İbn Sa'd, I, 110-111.

45 İbn Sa'd, X, 31; Belâzurî, II, 23. En büyük kızın Rukiye olduğu yönünde de rivayetler mevcuttur. Bk. İbn Hişâm, I, 216.

46 Belâzurî, II, 23.

47 İbn Sa'd, X, 31-32.

48 Belâzurî, II, 26-27.

49 Belâzurî, II, 24-25.

Hicretin sekizinci yılı başlarında, Zeynep vefat etti. Rasûlullah, teşhiz ve tekfininde eşlerini görevlendirdi. Onlara gerekli talimatları verdi ve yıkanma işlemi bitince kendisine haber verilmesini rica etti. Hanımlar, cenazeyi yıkadıktan sonra ona haber verdiler. O da izârını onlara verip onunla Zeynep'i kefenlemelerini istedi.⁵⁰ Daha sonra cenaze namazını bizzat kıldırdı ve onu elleriyle kabre indirdi.⁵¹

Zeynep'in Ali ve Ümâme adında iki çocuğu vardı. Ali daha çocukken öldü. Ümâme ise büyüdü ve daha sonraları, teyzesi Fatma'nın vefatını müteakip Ali b. Ebî Tâlib ile evlendi.⁵² Rasûlullah, torunu Ümâme'yi çok severdi. Çocukluğunda onu kucağında taşır, onunla oyunlar oynar, şakalaşır. Öyle ki namazlarında bile onu omuzlarından indirmediği zamanlar olurdu.⁵³

d. Rukiye

Peygamberimizin diğer kızları Rukiye ve Ümmü Gülsüm de neredeyse kardeşleriyle aynı kaderi paylaşmışlardır. Her ikisi de Ebû Leheb'in oğullarıyla evliydiler. Nübüvvetten sonra Rasûlullah'la araları açılınca Ebû Leheb oğullarına baskı yaparak eşlerinden boşanmalarına neden oldu.⁵⁴

Rukiye, boşandıktan sonra Osman b. Affân ile evlendi. Onunla birlikte Habeşistan'a hicret etti. Hz. Osman'dan hamile kalmıştı. Ancak hicret sırasında düşük yaptı. Sonraları bir çocuğu daha doğdu. Abdullah adındaki bu çocuk, iki yaşlarında iken, bir horozun onu başından gagalaması sonucu hayatını kaybetti.⁵⁵

Rasûlullah, torunu Abdullah'ın cansız bedenini kucağına almış ve gözyaşları içinde "Allah, ancak merhametli kullarına rahmet eder." buyurmuşlardı. Ardından da cenaze namazını kıldırılmıştı.⁵⁶

Rukiye, babasının Medine'ye hicretinden sonra Habeşistan'dan ayrılıp yanına geçti. Ancak Bedir savaşı hazırlıkları yapıldığı sırada hastalandı. Rasûlullah savaştan döndüğünde, Rukiye ölmüştü. Kadınlar Rukiye için mersiyeler okuyup ağlıyorlardı. O sırada Hz. Ömer, kadınlara engel olmak istemişti. Fakat Rasûlullah, buna müsaade etmedi. "Ağlayın hanımlar! Ancak, şeytanın çılgılığında sakının. Şayet ağlama, gözden ve kalpten geliyorsa o Allah'tandır ve rahmettir. Yok eğer elden ve dilden çıkıyorsa işte o şeytandandır." buyurdu. Fatma, kabrin başında Rasûlullah'ın yanında oturmuş ağlıyor, o da elbisesinin kenarıyla onun gözyaşlarını siliyordu.⁵⁷

50 İbn Sa'd, X, 34.

51 Belâzurî, II, 28.

52 İbn İshâk, I, 273.

53 İbn Sa'd, X, 39.

54 Belâzurî, II, 28, 29.

55 İbn Sa'd, X, 36.

56 Belâzurî, II, 28-29.

57 İbn Sa'd, X, 36-37.

e. Ümmü Gülsüm

Ümmü Gülsüm ise Ebû Leheb'in baskısıyla kocasından ayrıldıktan sonra bir başkasıyla evlenmedi. Baba evinde kaldı. Daha sonra diğer aile fertleri ile birlikte Medine'ye hicret etti. Kız kardeşi Rukiye ölünce, onun kocası Osman ile evlendi. Hicretin dokuzuncu yılında vefat edinceye kadar, onun yanında kaldı. Hiç çocuğu olmadı.⁵⁸

Enes b. Mâlik, Rukiye'nin cenaze törenini şöyle anlatıyor: Kabrin başında Rasûlullah'ın oturduğunu gördüm, gözyaşları yanaklarından süzülüyordu. "Aranızda bu gece nefesine uymayan var mı?" dedi. Ebû Talha, "Ben ya Rasulallah!" dedi. Bunun üzerine ona, "Öyleyse in kabre." buyurdu.⁵⁹

Rasûlullah, kızlarına çok düşküdü. Onları kıskanırdı. Kendisi çok eşli olmasına rağmen onları kuma olarak evlendirmez; üstlerine kuma getirilmesine de müsaade etmezdi. Mesela, Hz. Ali, Ebû Cehil'in kızı ile evlenmek istediğinde, "Fatma canımdan bir parçadır. Onu üzme gönülüm asla razı olmaz." buyurarak ona şiddetle tepki göstermişti. O da: "Sizi üzecek bir şey yapmam." şeklinde cevap vererek geri adım atmış ve Fatma'nın vefatına kadar tek eşli olarak hayatını sürdürmüştür.⁶⁰

f. İbrahim

Hz. Muhammed'in son göz ağrısı oğlu İbrahim'dir. Rasûlullah, Hudeybiye dönüşü hicretin altıncı yılında Mısır Mukavkıs'ına davet mektubu göndermişti. Mukavkıs da ona iyi niyet göstergesi olarak birtakım hediyeler göndermişti. O hediyeler arasında İbrahim'i doğuracak olan Mâriye adındaki cariye de vardı.⁶¹

Rasûlullah, İbrahim doğduğu zaman ashabına haber vererek: "Dün bir oğlum doğdu. Ona babam İbrahim'in ismini verdim." şeklinde sevincini dile getirdi.⁶² O böylece, kendisi için çok kıymetli olan bir şahsın adını oğluna vererek ona verdiği değeri göstermişti.

Rasûlullah, İbrahim'in doğumunun yedinci gününde kurban kestirdi. Saçlarını kestirip ağırlığınca, fakir fukaraya gümüş tasadduk etti. Ardından, kesilen saçların gömülmesini emretti.⁶³ Onu, adet olduğu üzere sütanneye, dayıları Adiy b. Neccâr oğullarından Ümmü Bürde bint Münzir'e teslim etti. İbrahim'in kaldığı yer, Rasûlullah'ın bir zamanlar en güzel günlerini geçirdiği yerdı. Sürekli yanına uğradı. İbrahim'le oyun oynar, onu öpüp okşardı.⁶⁴ Bazen de onu eve götürür, hanımları-

58 İbn Sa'd, X, 38. Bk. Belâzurî, II, 29.

59 İbn Sa'd, X, 38.

60 İbn İshâk, I, 278-279.

61 İbn Sa'd, I, 111.

62 İbn İshâk, I, 289.

63 İbn Sa'd, I, 112.

64 İbn Sa'd, I, 113; Belâzurî, II, 86.

na gösterir ve “Bakın nasıl da bana benziyor!.. Şu beyaz tombul vücuduna bakın!..” derdi.⁶⁵

Ancak Rasûlullah'ın bu neşe kaynağı da çok geçmeden kuruyacaktır. Hicretin sekizinci yılı Zilhicce ayında doğan İbrahim,⁶⁶ on sekiz aylık iken vefat etti.⁶⁷ Rasûlullah, İbrahim'in ölüm döşeğinde olduğunu duyduğu zaman adeta yıkılmıştı. Çocuğun yanına, Abdurrahman b. Avf'ın omuzlarına dayanarak ancak gidebilmişti. Yanına vardığında çocuk son nefeslerini veriyordu.⁶⁸ Onu kucağına alarak, göz yaşları içinde: “Senin için yapabileceğim bir şey yok oğlum!..” diyordu.⁶⁹

Çocuk ruhunu teslim edince onun cansız bedenini bağrına basmış ve “İbrahim! Eğer bu, bir emr-i hakk olmasaydı ve vaat edilen gün olmasaydı; eğer bu, kaçınılmaz bir yol olmasaydı; eğer en sonuncumuzun en baştakine kavuşacağı gerçeği olmasaydı, işte o zaman senin için şu anda üzüldüğümüzden daha fazla üzüldük! Kuşkusuz senin için çok üzülmüyoruz; gözler yaşıyor, kalpler mahzun oluyor. Ancak biz, Yüce Rabbin kızgınlığını celp edecek bir şey demeyiz.” buyurmuşlardı.⁷⁰

Yine o sırada yaşadığı acıyı tarif babında karşısındaki dağa yönelerek: “Ey dağ! Eğer benim başıma gelenler senin başına gelmiş olsaydı, yerle bir olurdu!.. Ancak biz, Allah'ın bize emrettiği gibi, “Biz Allah'a aidiz ve biz yine ona döneceğiz. (innâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn) deriz. Âlemlerin Rabbine hamdolsun.” buyurmuşlardı.⁷¹

Daha sonra Rasûlullah, İbrahim'in cenaze namazını kıldırdı.⁷² Ardından, Bakî mezarlığında özenle hazırlattığı kabre cenazeyi defnetti. Mezar taşını elleriyle yerleştirdi ve mezarın üstüne bir miktar su serpiştirdi.⁷³

Rasûlullah'ın bu şekilde üzülmeye ve ağlayıp gözyaşlarına hâkim olamamasının, bazen etrafındakilerce yadırgandığı olmuştur. Bu minvalde, “Ya Rasûlallah ağlıyor musunuz? Hem siz ağlamayı yasaklamamış mıydınız?..” şeklindeki sorulara muhatap olmuştur. Ancak O: “Ben dövünmeyi ve feryat figan etmeyi yasakladım!.. Musibet sırasında yüzü tirmalama, üstünü başını yırtma ve şeytan işi çılgılığı yasakladım. Yoksa bu yaptığım rahmettir, merhametten kaynaklanıyor. Zira rahmet etmeye merhamet edilmez!..”⁷⁴ şeklinde meseleye açıklık getirmiştir.

65 İbn Sa'd, I, 114; Belâzurî, II, 87.

66 İbn Sa'd, I, 112; Belâzurî, II, 87.

67 İbn İshâk, I, 288; Belâzurî, II, 88.

68 İbn Sa'd, I, 114.

69 İbn İshâk, I, 288.

70 İbn Sa'd, I, 115. Bk. İbn İshâk, I, 289; Belâzurî, II, 88.

71 Belâzurî, II, 89.

72 İbn Sa'd, I, 117.

73 Belâzurî, II, 88.

74 İbn İshâk, I, 288-289; İbn Sa'd, I, 115; Belâzurî, II, 89.

Hz. Muhammed, ölüm döşeğine düştüğünde geride çocuklarından sadece kızı Fatma hayatta kalmıştı. Ancak, hayata gözlerini kapamadan önce onun da kulağına şöyle fısıldamıştı: “En kısa zamanda sen de yanıma geleceksin!..”⁷⁵ Ve altı ay sonra,⁷⁶ Fatma hastalandı. Öldüğü günün sabahında kalktı, suyunu hazırlattı. Ardından güzelce yıkandı ve en yeni elbiselerini giydi. Yatağını odanın ortasına kurdurdu. Sonra yatağa uzanıp kıbleye yöneldi... ve ruhunu teslim etti!..⁷⁷

Sonuç

Kısacası Hz. Muhammed, daha doğmadan babasını, altı yaşlarında da annesini kaybetti. Öksüz ve yetim büyümenin acısını hayatı boyunca yüreğinde taşıdı. Onların hasretiyle yaşadı. Kabirlerini ziyaret etti. Onlar için gözyaşı döktü.

Dedesı Abdülmuttalib ve amcası Ebû Tâlib, ömürleri boyunca ona destek oldular. Anne ve baba yokluğunu hissettirmemeye çalıştılar. Özellikle nübüvvetin ilk on yılında Ebû Talib’in, Müslüman olmamasına rağmen ona vermiş olduğu destek, onun için çok kıymetliydi. Rasûlullah, baba yerine koyduğu bu insanlar vefat ettiği zaman fevkalade üzülmüş ve gözyaşlarına hâkim olamamıştı.

Eşleri Hatice bint Huveylid ve Zeynep bint Huzeyme’nin vefatlarına tanık oldu. Hem maddi hem de manevi desteğini her zaman gördüğü eşi Hatice’yi mücadelesinin en kritik döneminde kaybetmişti. Hatice onun için çok kıymetli idi. Yirmi beş yıl onunla aynı yastığa baş koymuştu. Altı çocuğunun annesi idi. Hayatı boyunca onun hatırasını diri tuttu. Her seferinde, hatırası karşısında duygulandı ve onu hayırla yâd etti.

Kızı Fatma hariç çocuklarının hepsi onun sağlığında vefat ettiler. Cenaze namazlarını bizzat kendisi kıldırdı. Kendi elleriyle onları toprağa verdi. Mezarları başında oturarak gözyaşı döktü. Onları kaybetmenin acısını yüreğinin derinliklerinde hissetti.

Aslında Rasûlullah’ın yaşadıkları tam anlamıyla bir dramdır. Bütün bunlar her insanın katlanabileceği cinsten şeyler değildir. Ancak O, metanetini hiçbir zaman kaybetmedi. Gayretullah’a dokunacak bir şey ağzından çıkmadı. Başına gelen bu musibetleri her seferinde “sabr-ı cemîl” ile karşıladı.

75 İbn Sa’d, X, 27.

76 İbn Sa’d, X, 29. Hz. Fatma’nın, Rasûlullah’ın vefatından üç ay veya yetmiş beş gün ya da kırk gün sonra vefat ettiği yönünde rivayetler de mevcuttur. Ancak doğrusu, onun altı ay sonra vefat ettiği dir. (Belâzurî, II, 30.)

77 İbn Sa’d, X, 28; Belâzurî, II, 30. Rivayetin devamında, Hz. Fatma’nın bu vasiyeti gereği öldükten sonra ayrıca bir daha yıkanmadan defnedildiği ifade edilmektedir. Ancak onun vefatından sonra Hz. Ali tarafından yıkandığı yönünde rivayet de mevcuttur. Doğrusunun da bu olması gerekir. Bk. İbn Sa’d, X, 28; Belâzurî, II, 34.